

İslâm'da İman Esaslarına Farklı Bir Yaklaşım

Sabri ERDEM*

Bu yazımızda Ashabu'l-Hadîs Ekolü ile Kelâmcıların "İman Esasları" anlayışlarını ele alıp, daha sonra da "iman"ın ne olup ne olmadığı ve bunların tesirleriyle ilgili Kur'an'dan bazı örnekler vermeye çalışacağız.

Her iki ekolün "İman Esasları" anlayışları hem bu ekollerin "mantık" hem de "iman" anlayışları ile bağlantılıdır. "İman" anlayışı ile de "iman"ın ve "iman esasları"nın ne olduğu ve bunların birbirinden ayrılıp ayrılacağı hususu söz konusu olmaktadır.

Meseleyi bu yönüyle ele aldığımızda önce Ashabu'l-Hadîs açısından "iman"ın ne olduğunu İbn Teymiyye'ye göre "iman" teriminin kullanımlarını gözönüne alarak ortaya koyabiliriz: İbn Teymiyye "iman" teriminin Kur'an ve Hadîslerde iki türlü kullanılışından bahseder:

1- "İman" teriminin *mücerred* olarak kullanılması

2- "İman" teriminin *mukayyed* olarak kullanılması¹

Mücerred olarak kullanıldığında "iman" teriminin anlamı içerisine "İslâm" ve "salih ameller" girer. Nitekim "iman"ın şubelerinden bahseden hadîs buna bir örnek teşkil eder. Hadîste "iman"ın 60 veya 70 küsûr şube olduğundan ve bu şubelerin en efdalinin La ilahe illallah sözü, en aşağısının ise yoldan eziyet verici birşeyi kaldırmak olduğu ve de hayanın imanın bir şubesi olduğundan bahseder.

Bu hadîste "iman" terimi mücerred olarak kullanılmakta ve La ilahe illallah sözü ile "İslâm" (İslâm'ın 5 esası) diğer şubelerle de "salih ameller" kastedilmekte olup, iman -mücerred olarak kullanımındaki anlamı ile- bu iki unsurun toplamından meydana gelmektedir. Hadîsteki La

ilahe illallah sözü ile "İslâm" kastedilmektedir. Çünkü bir başka hadîste Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmek ve diğerleri "iman"ın tanımı içerisinde zikredilir.² "İman"ın şubelerinden bahseden hadîste de "iman"ın bu birinci özelliğinden bahsedilirken, diğerlerinden bahsedilmemiştir. Dolayısıyla mücerred olarak kullanıldığında "iman" teriminin anlamı, "İslâm" ve "salih amellerden" oluşmakta olup, bu da "İslâm dini"nin zahîrî yönünü ifade etmektedir.

Fakat bir de "iman" teriminin mukayyed olarak kullanımı söz konusu olup, bu durumda "iman" teriminin anlamı Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe "iman"ın kalpteki yönünü ifade eder. Zira "iman"ın mukayyed olarak kullanılması, bu terimin "İslâm" ve "salih ameller" ile beraber kullanılması anlamına gelir. "İman"ın "İslâm" ile birlikte kullanılmasına Cibril hadîsi örnek olarak verilebilir. Hadîste "İslâm"ın ve "iman"ın ne olduğu sorulmakta ve bunlara cevap verilmektedir. Cibril hadîsi aslında İslâm dininden bahsetmektedir. Hadîste hem "İslâm" hem de "iman" geçtiğine göre "İslâm" ile bu dinin zahîrî yönü, "iman" ile de kalpteki yönü kastedilmiş olmaktadır.

Keza Ahzap sûresi 25. ayette "müslüman erkek ve müslüman kadınlar" ifadesi geçmekte yine Hucurat sûresi 14. ayette de "iman ve İslâm" beraberce kullanılmaktadır. Cibril hadîsi ve yukarıda zikredilen ayetlerde "iman" teriminin anlamı, "İslâm dini"nin batinî yönünü ifade etmektedir. Çünkü "İslâm", "İslâm dini"nin zahîrî yönünü ifade eder. Yine aynı şekilde "iman" terimi "salih ameller" ile beraber kullanıldığında, "salih ameller", "İslâm dini"nin zahîrî yönünü, "iman" ise batinî yönünü ifade eder.

Dolayısıyla "iman" terimi mücerred olarak kullanıldığında bu terimin anlamı, "İslâm" ve "salih ameller"den,

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

1. "İman" teriminin mücerred olarak kullanılması, bu terimin "İslâm" ve "salih amel" terimlerinden ayrı ve bağımsız olarak kullanılması anlamına gelirken, mukayyed olarak kullanımı ise aynı terimin "İslâm" ve "salih amel" terimleriyle beraber kullanımını ifade eder.

2. İbn Teymiyye, *Mecmuu' Feteva*, c.7, s.11-14.

yani "İslâm dini"nin zahirî yönünden oluşmakta iken, "iman" teriminin mukayyed olarak kullanılmasında bu terimin anlamı, "iman"ın kalpteki yönünü yani "İslâm dini"nin batinî yönünü ifade etmektedir. Halbuki Peygamber, "iman" terimi ile ne sadece "İslâm" ve "salih ameller"i ne de sadece "iman"ın kalpteki yönünü kasdetmeyip bunların hepsini kasdetmiştir.³ Dolayısıyla "iman" teriminin ayet ve hadîslerde kullanılışını gözönüne aldığımızda bu terim, "İslâm dini"nin hem zahirî hem de batinî yönünü ifade etmekte olup, bu da "iman" ile "İslâm dini"nin aynı şey olduğu anlamına gelir. Yani bunu formülle edersek iman = İslâm dini diyebiliriz. Bu değişik bir formülle şöyle de ifade edilebilir. İman = [İslâm + iman + ihsan (salih ameller)] Cibril hadîsi yani İslâm dini.

Bu durumda "iman" terimi, ayet ve hadîslerdeki kullanılışı gözönüne alındığında İbn Teymiyye'ye göre bir bütünü ifade etmektedir. Yani "iman", çeşitli unsurların biraraya gelerek oluşturduğu bir bütündür. Bu bütüne "iman" dendiği gibi, bu bütünü oluşturan herbir unsura da "iman" denip, bunlar da birer bütündür. Bu durumu bir üzüm salkımına benzetebiliriz. Üzüm salkımının kendisi bütünü olduğu gibi bu salkımı oluşturan herbir üzüm tanesi de birer bütündür. Bu bütünlerin (parçaların) birleşmesiyle bir başka bütünü meydana gelmektedir.

Buraya kadar ayet ve hadîslerdeki kullanılış biçimi gözönüne alınarak "iman" teriminin anlamı ortaya konulmaya çalışıldı. İmdi yine İbn Teymiyye dolayısıyla Ashab-ı'l-Hadîs'e göre "iman"ın tanımı gözönüne alınarak bu terimin anlamını tespit etmeye çalışalım: "İman", kavî (söz) ve ameldir. Söz ile kalbin sözü ve lisanın (dil) sözü, amel ile de kalbin ameli ve organların ameli anlaşılır.⁴ Kalbin sözü tastik anlamındadır. Dilin sözü ise herhangi birşeyin dil ile ifadesi demektir. Kalbin ameli ile Allah sevgisi, Allah korkusu gibi fiiller, organların ameli ile de namaz kılmak, oruç tutmak, anne-babaya saygılı olmak, infak etmek gibi diğer fiiller anlaşılır. İşte "iman", bu dört ana unsurun birleşmesiyle meydana gelir. Bu dört unsurun birleşmesiyle oluşan "iman", bir bütünü olduğu gibi, unsurlardan herbirisi de yine bir bütündür. Bu unsurlar birbirlerine gereklilik bağı ile bağlıdır. Yani kalbin sözü (tastik) dilin sözünü yine kalbin sözü, kalbin ameli, kalb ameli de organlarla yapılan ameli gerektirir. Yalnız bu gerektirme bağıntısını hep kalbin sözünden başlayıp dilin sözü, kalbin ameli ve organlarla yapılan amelde biten şeklinde tek yönlü bir bağıntı olarak düşünmemek gerekir. Tersinden işleyen yani, organlarla yapılan amelden başlayarak kalbin sözüne doğru giden bir bağıntı söz konusu

olabildiği gibi daha değişik bağıntılardan da bahsedilebilir. Yani herbir unsur, diğeriyle adeta bir örümcek ağı şeklinde bağıntılıdır.

İbn Teymiyye, bu bağıntıyı kalb fiilleri vasıtasıyla kurar. Enfal sûresinin 2. ayetini gözönüne alırsak

الذين اذا ذكر الله وجلت قلوبهم واذا تليت عليهم
آياته زادتهم ايمانا

(İnananlar, öyle kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer ve Allah'ın ayetlerinin okunması onların imanını arttırır.) insan mümin olduğunda onda tabî olarak kalb fiili olan Allah korkusu meydana gelir ki, bu da imanın gereklerindendir. Eğer kalb fiili olan Allah korkusu meydana gelmiyorsa, o takdirde gerekli iman kalble bulunmuyor demektir. Yine mücadele suresi 22. ayette

لا تجدقوما يؤمنون بالله واليوم الآخر يوادون من
حاد الله ورسوله ولو كانوا آباءهم أو أبناءهم أو إخوانهم
أو عشيرتهم أولئك كتب في قلوبهم الايمان
وايدهم بروح منه

(Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun babaları ve oğulları yahut kardeşleri ya da akrabaları olsalar bile, Allah'a ve elçisine karşı gelenlere sevgi beslediklerini görmezsin.) İşte Allah imanı bunların gönüllerine yazmış, katından bir ruh ile de onları desteklemiştir. Allah'a ve Resul'üne isyan edenleri seven müminin bulunamayacağından bahsedilmektedir. Zira iman böyle bir kimseyi sevmeye münafidir. Tıpkı iki zıttan birinin diğerine münafi olması gibi. İman bulunduğu, onun zıddı olan Allah'ın düşmanlarını sevmek olmayacaktır. Bütün bunlar (kalb fiilleri) imanda gerekli olan (vacib) şeyler olup, imanda tercih edilen iyi ve hoş hususlar değildir. Bu unsurlar imanın gereklerinden olduğuna göre, bu unsurların bulunmasına bağlı olarak imanda kemâliyet söz konusu olacaktır. Ancak bu kemâliyet, tercih edilen değil de imanın oluşmasını sağlayan gerekli (vacib) bir husustur. Zira Allah ve Resul'ü isimlendirilmiş herhangi bir fiilden bu ismi ancak bu-fiilin yapılması gerekli (vacib) bazı hususları yapılmadığında kaldırmışlardır. Meselâ Fatıhasız namaz olmaz

لا صلاة الا بام القرآن ve

لا ايمان لمن لا امانة له ولا دين لمن لا عهد له

kendisinden emin olunmayan imanı, kendisi için bir ahd olmayanın da dininin olmayacağını bildiren hadîslerde olduğu gibi. Yine bir fiili terkeden zemmediliyor ve

3. A.g.e., s.7-14.

4. A.g.e., c.7, s.171

cezaya maruz kalıyorsa bu yapılması gerekli bir fiildir. Keza namazında hata yapan bir bedeviye geri dönüp namaz kılmasını söyleyen Peygamberin bu sözü namazla ilgili olarak gerekli olanın (vacib) terkinden dolayıdır. Yine Hucurat suresi 15. ayette

انما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا
وجاهدوا باموالهم و انفسهم فى سبيل الله اولئك
هم الصادقون

("Gerçek müminler, ancak Allah'a ve elçisine inanan, sonra, şüpheye düşmeyen; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla uğraş verenlerdir. İşte onlar doğru sözlü olanlardır".) cihadın ve şüpheyi terketmenin de gerekli (vacib) olduğu açıklanmıştır.⁵ Bütün bunlar, "iman"da yapılması ve yapılmaması gerekli (vacib) olan şeylerin var olduğunu ve bu duruma bağlı olarak da "iman"da kemâliyetin ve derecelenmenin sözkonusu olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla yapılması gerekli olan hususa bağlı olarak "iman"da artma, yapılmaması gerekli olanın yapılmasıyla da azalma durumu ortaya çıkabilecektir.

Buraya kadar "iman"la ilgili olarak yapılan açıklamalar gözönüne alındığında Ashabü'l-Hadîs açısından "iman", hem kendileri de birer bütün olan parçaların (cüzlerin) kendileridir ve hem de bu parçaların birbirlerini gerektirmesiyle oluşan bütünün kendisidir. Dolayısıyla bu parçalara bağlı olarak imanda derecelenme yani artma ve azalma sözkonusu olacaktır. Yine "iman"ı oluşturan parçaların herbiri "iman"ın bir esası olduğuna göre "iman"ın kendisi ile "esasları" arasında bir ayırım sözkonusu olmayıp "iman"ın kendisi ile "iman esasları" birbirlerine ayrılmaz bir şekilde bağlıdırlar. "İman"ı oluşturan her bir parçanın hem "iman"ın kendisi ve hem de bir "iman esası" olması, dolayısıyla "iman" ile "iman esasları"nın birbirinden ayıramaması şeklindeki anlayış somut karakterli olan bir anlayıştır.

Buraya kadarki açıklamalardan ayet ve hadîslerdeki her bir fiilin en geniş anlamda dolaylı ve dolaysız olarak "iman"la ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira "iman", İslâm dininin bütününe kapsamaktadır. Ancak diğer taraftan Ashabü'l-Hadîs, iman esaslarını (şubelerini) 60 veya 70 kusûr şube olarak belirleme yoluna gitmiştir. Bu durum bir zıtlık ortaya çıkarmamaktadır. Zira "iman"ın şubelerini 60 veya 70 kusûr şube olarak belirleme çabası bu ekolün nassa bağlılığı olarak değerlendirilmelidir. Ya-

ni "iman"ın yukarıda izah edildiği gibi anlaşılmasına imkan veren ayet ve hadîslerin bir değeri olduğu gibi imanın 60 veya 70 kusûr şube olduğunu belirten hadîsin de bir değeri vardır. Ashabü'l-Hadîs'e göre bu şubelerin neler olduğu ileride görülecektir.

İmdi meseleyi bir de Kelâmcılar açısından değerlendirmemiz gerekir, yani Kelâmcılara göre "iman"ın ne olduğu ve "iman" ile "iman esasları" arasında bir ayırımın yapıp yapılamayacağı ve "iman esasları" ile neyin anlaşılacağı gibi sorulara cevap aramamız gerekir. Kelâmcılara göre "iman" kalb ile tasdiktir.⁶ Bu, imanın dildeki anlamıdır. Istılahta yani dindeki anlamına göre "iman", Hz. Muhammed'in Allah tarafından getirdiği kesin olarak bilinen şeylere inanmaktır. Yani dilde, herhangi birşeye taalluk ederek onu tasdik etmeye "iman" denilirken, dinde Hz. Muhammed'in Allah tarafından kendisine vahyedildiği kesin olarak bilinen şeyleri tasdik etmeye denmiştir. Hz. Peygamber Cibril hadîsinde imanı taalluku itibarıyla tarif etmiştir.⁷ Bu açıklamalar bize "iman"ın mahiyetinin kalb ile tasdik olduğunu ve "iman esasları"nın "iman"ın taalluk ettiği şeyler olduğunu göstermekle buradan "iman"ın kendisi ile taalluk ettiği şeylerin birbirlerinden ayrılabilirliği sonucuna gitmek mümkün olmaktadır. Yani "iman"ın kendisinin kalb ile tasdik ve "iman esasları"nın, "iman"ın taalluk etmiş olduğu şeyler olması ve bunların birbirlerinden ayrılması bize "iman esasları"nın neler olduğunu tespit etme imkanını vermektedir. İşte bu Ashabü'l-Hadîs'in aksi olan kelâmî mantığın ortaya çıkardığı bir durumdur. "İman esasları"nın (imanın taalluk ettiği şeyler anlamında) neler olduğunun tespiti hususunda farklı görüşler sözkonusu edilebilir. Ancak yine de bu yaklaşımların tümü kelâmîdir.

Meselâ "iman esasları"nın tespitinde sadece Kur'an kriter olarak ele alınabildiği gibi⁸ Kur'an'a ilaveten Cibril hadîsi de kriter olarak ele alınabilir.⁹ Sadece Kur'an ele alındığında "iman esasları"nın tesbitinde üç esas ortaya koymak mümkündür: 1-İman esasları doğ-rudan doğruya ortaya konmuş ve onlara iman edilmesi emredilmiştir. 2-Bu esasları inkar edenler veya onlara inanmayanlar yerilmiştir. 3-Kabul edenler övülmüştür. Bu esaslar muvacehesinde Kur'an baz alındığında "iman esasları" 5 olarak tespit edilmiştir: 1-Allah'a iman 2-Meleklerine iman

6. Maturîdî, Kitabu't-Tevhid, s.380; Ebu'l-Muîn en-Nesefî, Tabsire, c. 2., s. 800; el-İcf, el-Mevakıf, s.384.

7. Atay, H., Kur'an'da İman Esasları, s.25 vd.

8. Nesefî, Tabsire, c.1, s. 522; Atay, H., Kur'an'da İman Esasları, s. 26-29.

9. Taftazanî, Şerhu'l-Makasid, c.5, s.177; Güngör, M., Kur'an Penceresinden Bakış, s.126.

3-Kitaplarına iman 4-Peygamberlerine iman 5-Ahret gününe iman.¹⁰ Bu iman esaslarının kelâmî yaklaşım tarzına göre izahı hususunda geniş bilgi için 10 numaralı dipnotta zikredilen esere bakılabilir.

Yine kelâmî denebilen bir yaklaşım tarzıyla Kur'an'a ilaveten Cibril hadîsinin de gözönüne alınmasıyla iman esasları 6 olarak tesbit edilebilir¹¹ bunlar şu esaslardan oluşmaktadır: 1-Allah'a iman 2-Meleklerine iman 3-Kitaplarına iman 4-Peygamberlerine iman 5-Ahret gününe iman 6-Kadere iman.

Ancak bu ikinci yaklaşım tarzının, Cibril hadîsini gözönünde bulundurduğundan, Kelâmdan ziyade Ashabu'l-Hadîs'in yaklaşım tarzı olduğu zannedilmemelidir. Zira Ashabu'l-Hadîs, "iman esasları"nın tesbitinde Kur'an'a ilaveten sadece Cibril hadîsini gözönünde bulundurmayıp, tüm hadîsleri gözönüne alır. Dolayısıyla iman esaslarının sayısı 6 değil 60 veya 70 küsürdür. Ayrıca 6 iman esasının Kelâmî yaklaşım tarzında olduğu gibi sadece kalb ile tasdiki yeterli olmayıp, iman esaslarının herbirinde dolaylı veya dolaysız olarak ameller de bulunmaktadır.

Dolayısıyla iman esaslarının gerek 5, gerekse 6 olarak kabul edilmesi kelâmî yaklaşımın bir sonucu olup, böyle bir yaklaşım parçacı ve soyut karakterlidir. Zira "iman" ve taalluk ettiği şeyler anlamında "iman esasları" birbirinden ayrılmış ve "iman esasları"nın sadece kalb ile tasdiki yeterli görülmemiştir. Buna karşın Ashabu'l-Hadîs'in yaklaşım tarzı bütünsel ve somut karakterlidir. Zira "iman" ve "iman esasları" birbirinden ayrılmadığı gibi, "iman esasları" gereklilik bağıyla birbirine bağlı olup, herbir iman esasında, kalb ile tasdiğe ilaveten fiiller de bulunmaktadır. Hatta herbir iman esasında kalbin tasdiği, kalbin ameli ve organların amelinin bulunduğu söylenebilir. Bir başka deyişle Ashabu'l-Hadîs açısından organların fiiline ilaveten kalbin de fiilleri vardır. Buna mukabil Kelâmî yaklaşımda sadece organların fiili olabilir. Kalbin fiilinden bahsedilemez. Yine Ashabu'l-Hadîs ile kelâmcılar arasındaki bir başka farklılık da iman ve din terimlerinin ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Ashabu'l-Hadîs'e göre iman ile din somut karakterli olmaları bakımından anlama gelen iki terim olduğu halde¹² kelâmcılara göre iman ve din terimleri soyut karakterli olmaları bakımından aynı anlama gelirler.¹³ Yani Ashabu'l-Hadîs'e göre iman ve din terim-

lerinin anlamında kalbin tasdiğine ilaveten kalbin ve organların ameli de sözkonusudur. Halbuki kelâmcılara göre iman ve din terimlerinde sadece kalbin tasdiği sözkonusudur.

İmdi Ashabu'l-Hadîs'e göre "iman esasları"nın neler olduklarına geçebiliriz. Bu esaslar, Beyhakî'nin Şuabül-İman adlı eserinin ihtisarını yapan Kazvî'nin Muhtasarı Şuabül-İman adlı eserinden kısaltmalar yapılarak alınmıştır.

İman esasları (İmanın şubeleri):

1- الايمان بالله Allah'a iman.

Bakara suresi 285. ayet: والمؤمنون كل امن بالله Müminlerin hepsi Allah'a iman ettiler.

2- الايمان برسول الله Allah'ın resullerine iman.

Bakara 285. ayet: والمؤمنون كل امن بالله وملائكته Müminlerin hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resullerine inandılar.

Cibril hadîsi: الايمان ان تؤمن بالله وملائكته Müminlerin hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resüllerine inanmandır.

3- الايمان بالملائكة Meleklerle iman.

Bununla ilgili olarak bir önceki şubedeki ayet ve hadîs delil olarak verilebilir.

4- الايمان بالقرآن و جميع الكتب المنزلة قبله Kur'an'a ve ondan önce indirilmiş bütün kitaplara iman.¹⁴

Nisa suresi 136.ayet:

(ياايها الذين امنوا امنوا بالله ورسوله و الكتاب الذى نزل على رسوله و الكتاب انزل من قبل)

Ey iman edenler Allah'a, Resul'üne ve Resul'üne indirilmiş Kitab'a ve daha önce indirilmiş Kitab'a inanın.

5- الايمان بان القدر خيره و شره من الله Kadere hayırlısının ve şerlisinin Allah'tan olduğuna iman.

"İman"ın bu şubesiyle ilgili olarak İbn Teymiyye kısaca şunları söyler: Kadere iman iki dereceli olup, birinci dereceyle ilgili olarak şunlar söylenebilir: Allah, ezeli olarak mevsuf olduğu kadîm ilmiyle mahlukatın ne yaptığını ve taat, ısyân, rızık ve ecelle ilgili olarak tüm hallerini bilir. Sonra Allah, Levh-i Mahfuz'a mahlukatın mikda-

10. Atay, H., Kur'an'da İman Esasları, s.26-29.

11. Taftazânî, Şerhu'l-Makasid, c.5, s.177; Güngör, M., Kur'an Pence-resinden Bakış, s.126.

12. İbn Teymiyye, Mecmuu' Fetava, c.7, s.179.

13. Maturîdî, Kitâbu't-Tevhîd, s.377; Neseî, Tabsire, c.2, s.818.

14. Burada bir husus dikkatimizi çekmekte olup, o da şudur: İmanın bu şubesi meselâ "Allah'ın kitaplarına iman" şeklinde olmayıp yukarıdaki gibidir. Bu da Ashabu'l-Hadîs'in nassa (lafza) olan bağlılığından ve zihniyetinden kaynaklanmaktadır.

rını yazmıştır. İlmîni takip eden bu takdir, genel ve tafsilatlı olarak çeşitli yerlerde. Allah, Levh-i Mahfuz'a dilediğini yazmıştır. Kaderin ikinci derecesiyle de ilgili olarak şunlardan bahsedilebilir: Bu, Allah'ın geçerli olan meşiet ve herşeye şamil olan kudretidir. Allah'ın dilediği olur ve dilemediği olmaz. Allah mevcudat ve ma'dumat-tan herşeye kadirdir. Gökde ve yerde yaratılmış ne varsa hepsini Allah yaratmıştır. O'ndan başka Halık ve Rab yoktur. Bununla birlikte O, kullarına, kendisine ve resûllerine itaatı emretmiş ve masiyeti de nehyetmiştir. Allah, muttakileri, muhsinleri ve muksitleri (Adil ve kamilleri) sever. İman eden ve salih amel işleyenlerden razıdır. Kafirleri sevmeyip, fasık bir kavimden razı değildir. Fuhşu emretmez. Kullarına küfürden razı olmayıp, fesadı sevmez. Kullar hakîkî (mecazî anlamda değil) olarak faildirlere. Allah, onların fiillerinin halıkıdır. Mümin olan, kafir olan ber (iyi) olan, facir olan, namaz kılan ve oruç tutan kuldur. Kulun amelleriyle ilgili olarak kudreti vardır. Yine kulların iradesi vardır. Allah hem onları ve hem de kudreti ve iradelerinin yaratıcısıdır.¹⁵

6- **الایمان بالیوم الآخر** Ahiret gününe iman.

Tevbe suresi 29. ayet:

قاتلوا الذین لا یؤمنون بالله و لا بالیوم الآخر

Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlarla savaşın.

Ahiret'e imanla ilgili olarak İbn Teymiyye'de kısaca şu ifadeye rastlarız: Ahirete iman içerisine kabir fitnesi, kabir azabı ve kabir nimeti gibi ölümden sonra Peygamberin haber verdiği şeylerin hepsi dahildir.¹⁶

7- **الایمان بالبعث بعد الموت** Ölümden sonra dirilmeye iman.

Tegabun suresi 7. ayet: **زعم الذین کفروا ان لن**

کافیر olanlar tekrar diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki bilâkis, Rabbime andolsun ki siz muhakkak tekrar diriltileceksiniz.

Burada dikkatimizi bir husus çekmekte olup, o da şudur: İmanın bu ve sonraki bazı şubeleri aslında ahirete iman şubesine dahil olmakla birlikte ahirete imandan ayrı olarak bu şubeler zikredilmişlerdir. Böyle bir durum, Ashabul-Hadîs açısından normal karşılanmaktadır. Zira bu, Ashabul-Hadîs'in lafza (nassa) bağlılığı ile uyum halinde olduğu gibi onların iman anlayışları ile de uyum halindedir. Çünkü iman nasıl 60 veya 70 kusûr parçadan

(şubeden) oluşuyor ve bir bütünü meydana getiriyorsa bu parçaların her birisi de bir bütündür. O halde bu parçaların da herbiri başka parçalardan oluşmalıdır. Bu durumda iman bu parçalardan oluşan bir bütün olup, iman diğer şubeleriyle birleşerek bir başka bütünü (imanı) oluşturup bu şubeler gereklilik bağıyla birbirine bağlıdır. Yani her bir şube diğerini gerektirir.

8- **الایمان بحشر الناس بعد ما یبعثون من قبورهم الى المواقف**

Kabirlerinden dirildikten sonra insanların durak yerlerine sevkedilmeleri ve buralarda toplanmalarına iman.

Mutaffifin suresi 4-6. ayetler: **الا یظن اولئک انهم**

مبعوثون . لیوم عظیم . یوم یقوم الناس لرب العالمین Onlar büyük bir gün için diriltileceklerini zannetmi-yorlar mı? İnsanların alemlerin Rabbi için kalkacağı gün.

9- **الایمان بان دار المؤمنین و مأواهم الجنة و دار الکافرین و مأواهم النار**

Müminlerin evinin ve sığınacak yerlerinin cennet, kafirlerin evi ve sığınaklarının da ateş olduğuna iman.

Bakara 81. ayet: **و من کسب سیئة و احاطت به**

Kim bir kötülük kazanmış ve hataları (günahları) kendisini kuşatmışsa onlar ateş ehlidirler.

Buharî ve Müslim'de İbn Ömer'den nakledilen bir hadîs şöyledir: Sizden biriniz öldüğünde sabah ve akşam yeri kendisine arz edilir. Eğer bu kimse cennet ehlinden ise cennet ehlinden olan yeri ateş ehlinden ise ateş ehlinden olan yeri kendisine gösterilir ve kendisine bu, kıyamet günü Allah'ın seni oraya gönderinceye kadarki yerindir denir.

10- **الایمان بوجوب محبة الله** Allah'ı sevmenin gerekliliğine iman.¹⁷

Bakara suresi 165. ayet: **و من الناس من یتخذ**

و الذین امنوا اشد حبا لله من دون الله اندادا یحبونهم کحب الله

İnsanlardan kabul etmiş oldukları ortakları Allah'ı sevdikleri gibi sevenler vardır. İman edenler ise Allah'ı daha çok severler.

Buharî ve Müslim'de Enes b. Malik'den rivayet edilen bir hadîs de şöyle denir:

15. İbn Teymiyye, Mecmuu' Fetava, c.3, s.148-150.

16. A.g.e., s.145-148.

17. Yukarıda ahiret günü ve onunla ilgili iman şubeleri hakkında yaptığımız açıklama aynen Allah'a iman ve onunla ilgili olan bu ve diğer iman şubeleri için de geçerlidir.

ثلاث من كن فيه وجد حلاوة الايمان ان يكون الله
ورسوله احب اليه مما سواههما وان يحب المرء لا
يحبه الا لله و ان يكره ان يعود في الكفر بعد ان
انقذه الله منه كما يكره ان يلقي في النار .

Kimde şu üç şey bulunursa imanın tadını alır: Allah ve Resülü bu ikisi dışındaki herşeyden kendisine daha sevgili olmak, sevdiği bir kimseyi Allah için sevmek ve Allah kendisini kurtardıktan sonra ateşe atılmayı kerih gördüğü gibi tekrar küfre dönmeyi de kerih görmek.

11- الايمان بوجوب الخوف من الله Allah'tan korkmanın gerekliliğine iman:

Al-i imran suresi 175. ayet:

Onlardan فلا تخافوهم و خافون ان كنتم مؤمنين korkmayın. Eğer müminseniz benden korkun.

12- الايمان بوجوب الرجاء من الله عز و جل Al-lah'dan istemenin (ummanın) gerekliliğine iman.

İsra suresi 57. ayet: ويرجون رحمته و يخافون

Onlar Allah'ın rahmetini umar, azabından korkarlar. Rabbinin azabı kendisinden sakınıldır.

13- الايمان بوجوب التوكل على الله Allah'a tevekkül etmenin gerekliliğine iman.

Tegabun suresi 13. ayet:

(و على الله فليتوكل المؤمنون) Müminler Allah'a tevekkül etsinler.

14- الايمان بمحبة النبي صلى الله عليه وسلم Peygamberi sevmeye iman.

Enes'den nakledilen bir hadîs şöyledir:

لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من والده و ولده Sizden biriniz ben kendisine babasından, çocuğundan ve insanların tümünden daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz.

İmanın nefyedilmesiyle ilgili olarak bu ve benzeri hadîslerin anlaşılması problemlili bir husustur. Hadîste bahsedilen durumun hasıl olmamasıyla herhangi bir kimse-den imanın nefyedilmesini mecazî manada kâmil imanın olmaması şeklinde yorumlamak, hadîsi ayet veya diğer hadîslerle çelişkili görmek Ashabu'l-Hadîs'in anlayışına ters düşer. Ashabu'l-Hadîs'e göre iman, somut karakterli olması hasebiyle parçalanabilir dolayısıyla da artıp eksilebilir özelliktedir. Bu açıdan bakarsak hadîsin ayet ve di-

ğer hadîslerle çelişmesi gibi bir durum ortaya çıkmayacağı gibi hadîsi mecazî manada yorumlamaya da ihtiyaç hissedilmeyecektir. Böyle bir anlayış da Ashabu'l-Hadîs'in mantığı ile uyum halinde olacaktır.

15- الايمان بوجوب تعظيم النبي صلى الله عليه و

Peygamberi tazim etme ve O'na saygı göstermenin gerekliliğine iman.

Feth suresi 9. ayet: و تعزروه و توقروه Peygamber'e yardım etmeniz ve O'na saygı göstermeniz için...

Dikkat edilirse imanın bundan önceki şubesi Peygamberi sevmekle, bu şubesi de Peygamberi tazimle ilgili olup, her ikisi imanın ayrı birer şubesi olarak alınmıştır. Zira bunlar birbirinden ayrı hususlardır. Çünkü her sevilen, tazim edilen değildir. Meselâ babanın çocuğunu, efendinin kölesini sevmesinde tazim unsuru yoktur. O halde tazim mehabbetten ayrı olduğu gibi ondan daha yüksek bir mertebedir.¹⁸

16- شح المرء بدينه حتى يكون القذف في النار

Kişinin dinine düşkün olması. Ta ki ateşe atılmak kendisine küfürden daha sevimli olsun.

Bu şubeyle ilgili olarak daha önce geçen hadîs (Kimde üç şey bulunursa imanın tadını bulur...) zikredilebilir.

17- طلب العلم İlim talep etmektir.

Fatır suresi 28. ayet:

Allah'tan ancak alimler korkar. Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Ömer'den naklolan bir hadîste şöyle denir: Allah insanlardan ilmi çekip alarak onu yoketmez. Ancak ilmi alimlerle yoker. Ta ki alim kalmadığında insanlar cahilleri reis seçip, onlara sorular sorar ve cahiller de ilimleri olmaksızın fetva vererek hem kendileri sapıtır hem de insanları sapırtırlar.

18- نشر العلم İmanın 18. şubesi ilim neşretmektir.

Al-i imran suresi 187. ayet:

Allah, kendilerine kitap verilenlerden onu mutlaka insanlara açıklayacak, gizlemeyeceksiniz di-yerek söz almıştı.

19- تعظيم القرآن İmanın 19. şubesi Kur'an'ı tazim etmektir.

Haşr suresi 21. ayet: لو انزلنا هذا القرآن على جبل لرأيته خاشعا متصدعا من خشية الله Eğer biz bu

18. Kazvî'nî, Muhtasarı Şuabi'l-İman, s.22.

Kur'an'ı bir dağa indirseydik sen onu Allah korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün.

Buharî'de Osman b. Affan'da rivayet edilen bir hadîs-de şöyle denir:

افضلكم او خيركم من تعلم القرآن و علمه

Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğreteninizdir.

20- الطهارة İmanın 20. şubesi temizliklerdir.

Maide suresi 6. ayet: اذا قمتم الى الصلاة فاغسلوا وجوهكم و ايديكم الى المرافق Namaza kalktığınızda yüzünüzü ve ellerinizi dirseklere kadar yıkayın.

21- الصلوات الخمس İmanın 21. şubesi 5 vakit namazdır.

Bakara suresi 110. ayet: واقموا الصلاة و اتوا الزكاة

Namaz kılın zekatı verin. Müslim'de Cabir'den nakledilen bir hadîste şöyle denir: ان بين الرجل و بين الشر ك و الكفر ترك الصلاة المazin terki vardır.

22- الزكاة İmanın 22. şubesi zekattır. Beyyine suresi 5. ayet: و ما امرؤ الا ليعبدوا الله مخلصين له الدين حنفاء و يقيموا الصلاة و يؤتوا الزكاة و ذلك دين القيمة

Onlar hanifler olarak dini sadece Allah'a has kılarak Allah'a ibadet etmek, namaz kılma ve zekat vermekle emrolunmuşlardır. Tam ve doğru din budur.

23- الصيام İmanın 23. şubesi oruçtur. Bakara suresi 183. ayet: كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين من قبلكم Sizden öncekilere farz kılındığı gibi oruç size de farz kılınmıştır. Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Ömer'den nakledilen bir hadîs şöyledir:

بنى الاسلام على خمس : شهادة ان لا اله الا الله

و ان محمدا عبده و رسوله و اقام الصلاة و ايتاء

الزكاة و صوم رمضان و حج البيت .

İslâm 5 esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek Ramazan orucunu tutmak ve haccetmektir.

24- الاعتكاف İmanın 24. şubesi itikafır.

Bakara suresi 125. ayet: و عهدنا الى ابراهيم و اسما عيل ان طهرا بيتى للطائفين و العاكفين و الركع السجود

İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar ruku ve secde edenler için Evim'i temiz tut diye emretmiştik.

Buharî ve Müslim'de Aişe'den (R. anha) nakledilen bir haberde Peygamberin vefat edene kadar Ramazanın son on gününde itikaf yaptığı, O'nun vefatından sonra da zevcelerinin itikaf yaptığı bildirilmiştir.

25- الحج İmanın 25. şubesi Hacc'dır.

Al-i imran suresi 97. ayet:

و لله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا

Gücü yetenlerin Kabe'yi haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır.

26- الجهاد İmanın 26. şubesi cihaddır.

Al-i imran suresi 78. ayet: وجاهدوا فى الله حق جهاده Al-lah uğrunda hakkını vererek cihad edin.

27- المراقبة فى سبيل الله Allah yolunda nöbet tutmak.

Al-i imran suresi 200. ayet: يا ايها الذين امنوا

اصبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله Ey iman edenler! Sabredin, düşmanlardan daha sabırlı olun, cihada hazırıklı bulunun ve Allah'tan korkun.

ا لثبات للعدو او ترك الفرار من الزحف

Düşmana karşı sebat etmek veya düşman üzerine yürümekten kaçmayı terketmek.

Enfal suresi 15. ayet: يا ايها الذين امنوا اذا لقيتم

الذين كفروا زحفا فلا تولوهم الادبار

Ey iman edenler kafirlerle ordu halinde karşılaştığınızda onlara arkanızı dönmeyin.

Buharî'deki bir hadîste düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan afiyet isteyin. Düşmanla karşılaştığınızda sebat edin. Bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır, denilmiştir.

اداء الخمس من المغنم الى الامام و عماله

Ganimetin beşte birinin İmam'a ve ganimet sahiplerinden zekat toplayanlara verilmesi.

Enfal suresi 41. ayet: واعلموا انما غنمتم من شئ

فان لله خمسة Biliniz ki ganimet olarak aldığımız bir şeyin beşte biri Allah'a aittir.

30- العتق بوجه التقرب الى الله Allah'a yakınlaşmak amacıyla köle azad etmek.

Beled suresi 11. ayet:

فلا اقتحم العقبة و ما ادراك ما العقبة فك رقبة

Fakat o, sarp yokuşu aşamadı. O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin? Köle azad etmektir.

İşlenen suçlarla ilgili gerekli olan keffaretler.

Kitap ve sünnetle sabit 4 çeşit keffaret vardır: 1- Adam öldürme keffareti 2- Zihar keffareti 3- Yemin keffareti 4- Ramazan orucunu cinsel ilişkiyle bozma keffareti.

32- ايفاء بالعقود Akidleri yerine getirmek.

Maide suresi 1. ayet: **وَأوفوا بالعقود** Akidleri yerine getirin.

تعدد نعم الله عز و جل و ما يجب من شكرها -33
Allah'ın nimetlerini ve şükürü gerekli olan şeyleri saymak.

Lokman suresi 25. ayet: قل الحمد لله De ki. Hamd Allah içindir.

34- İhtiyaç duyulmayan bir şey hususunda dili tutmak.

والذين لا يشهدون الزور و Furkan suresi 72. ayet: O kimseler ki yalan (boş) söze şahid olmazlar ve boş (faydasız) sözlerle karşılaş-tıklarında kendilerine kıymet veren kimseler olarak oradan geçerler.

الامانات وما يجب فيها من ادائها الى اهليها-35

İmanın 35. şubesi emanetler ve sahibine ödenmesi gereken şeyler hakkındadır.

ان الله يأمرکم ان تؤدوا الامانات الى اهلها
Nisa suresi 58. ayet: Allah emanetleri ehline vermenizi emrediyor.

36. İmanın 36. تحريم قتل النفوس و الجنايات عليها- şubesi insanları öldürmenin ve onlara karşı suç işlemenin yasaklanması hakkındadır.

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مَّتَعِدًا قَجَزَ Kim bir mümini bilerek öldürürse cezası devamlı kalmak üzere cehennemdir ve Allah ona gazab etmiştir.

تحريم الفروج و ما يجب فيها من التعفف -37

İmanın 37. şubesi zinanın ve onunla ilgili olarak ifteli olmanın gerektirdiği şeylerin yasaklanması hakkındadır.

Nur suresi 31.ayet: **و يحفظن فروجهن** Namus- larını korusunlar (kadınlar).

38- Malları (meşru olmayan قبض اليد عن الاموال-

bir şekilde) almaktan vazgeçmek. Bakara suresi 188. ayet: **وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ** Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Buharî ve Müslim'de Abdurrahman b. Ebî Bekir'in babasından nakletti bir hadîste Peygamber kanlarınız mallarınız ve ırzlarınız haramdır demiştir.

وجوب التورع فى المطاعم و المشارب و -39

الاجتناب عما لا يحل منها Yiyecek ve içeceklerde kısıtlama ve bunlarla ilgili helâl olmayan şeylerden uzak durmanın gerekliliğidir.

Bakara suresi 173. ayet: **انما حرم عليكم الميتة و**
Allah size **الدم و لحم الخنزير و ما اهل به لغير الله**
 ancak ölüyü (leşi), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası
 adına kesileni haram kıldı.

تحریم المالبس و الزی و الاوانی و ما یکره منها -40

Elbise, kıyafet, yemek ve su kapları ile bunlarda hoş karşılanmayan şeylerden yasaklamak.

Buharî ve Müslim'de Enes b. Malik'den rivayet edilen bir hadîste kim dünyada ipek giyerse ahirette onu giymeyecektir, denmiştir.

تحريم الملاعب و الملاهى المخالفة للشريعة -41

Şeriatı muhalif eğlence aleti ve oyunların yasaklanması. Cuma suresi 11. ayet:

قل ما عند الله خير من اللّهُو و من التجارة

De ki: Allah katındaki, eğlence ve ticaretten daha hayırlıdır.

الاقتصاد في النفقة و تحريم اكل المال بالباطل-42

İnfakta mutedil olmak ve malı boş yere yemenin yasaklanması.

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا

Onlar ki infak ettiklerinde israf etmezler ve sıkı da davranmazlar. Bu ikisi arasında bir yol tutarlar.

Düşmanlık, ترك الغل و الحسد و نحوهما -43

hased ve benzerlerini terketmek. Felak suresi 5. ayet: **وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ** Hased ettiğinde hased eden kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım. Müslim'de Enes'den rivayet edilen bir hadîste şöyle denir:

لا تحاسدوا ولا تباغضوا ولا تقاطعوا وكونوا عباد
 Birbirinize hased etmeyin, birbirinize kin
 bağlamayın, birbirinizle alakayı kesmeyin ve kardeş ola-
 rak Allah'ın kulları olun.

تحريم اعراض الناس و ما يجب من ترك 44-
الوقية فيها

İnsanların şeref ve şahsiyeti ile bu konuda uluorta konuşmanın yasaklanması.

ان الذين يحبون ان تشيع الفأ 19. ayet: Nur suresi
حشة في الذين امنوا لهم عذاب اليم في الدنيا و الآخرة

İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzu edenler için dünya ve ahirette elim bir azab vardır.

المسلم اخر المسلم لا يسلمه ولا يخذله ولا يحقره التقوى ههنا
و يشير الى صدره ثلاث مرات بحسب امرئ من الشر ان يحقر
اخاه المسلم كل المسلم على المسلم حرام دمه و ماله و عرضه

Müslüman müslümanın kardeşidir. O'nu teslim etmez, O'nu yardımsız bırakmaz ve O'nu hakir görmez. Peygamber üç defa göğsüne işaret ederek takva buradadır, demiştir. Kişiye kötülük olarak müslüman kardeşini hakir görmesi yeterlidir. Her müslümana diğer müslümanların kanı, malı ve ırzı haramdır.

Amel- اخلاص العمل لله عز و جل و ترك الربا 45-
de Allah için ihlaslı olmak ve rıyayı terketmek.

Beyyine suresi 5. ayet: اخلاص العمل لله عز و جل
Onlar hanifler olarak dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk etmekle emrolundular.

İyilik- السرور بالحسنة و الاغتنام باسيئة 46-
lerden dolayı sevinmek, kötülüklerden dolayı da üzül-
mek.

Ebu Davud'da Ömer b. Hattab'dan rivayet edilen bir hadîs şöyledir: و من سرته حسنة و ساءته سيئة
İyiliği kendisini sevindiren, kötülüğü de kendisini üzen (kötü yapan) kişi mümindir.

Tevbe ile her günahı gidermeye çalışmak. معالجة كل ذنب بالتوبة 47-

Nur suresi 31. ayet: و توبوا الى الله جميعا ايها
Ey inananlar hepiniz Allah'a tevbe edin. Umulur ki kurtulursunuz.

Müslim ve Ebu Davud'da el-Egar el-Müzenî'den rivayet edilen bir hadîste şöyle denmiştir: انه ليغان على
Kalbim bulutlanır (paslanır). Ben günde yüz kere Allah'tan magfiret istiyorum.

İmanın 48. şubesi kurbanlardır. (Hacda Kurban Bayramı'nda ve çocuk doğduğunda kesilen kurbanlar).

Rabbin için فصل لربك وانحر 2. ayet: Kevser suresi
namaz kıl ve kurban kes.

Ulu'l-Emre itaattır. طاعة اولى الامر 49-

اطيعوا الله و اطيعوا الرسول 59. ayet: Nisa suresi
Allah'a itaat edin. Resul'e ve sizden olan ulu'l-emre itaat edin.

Buharî ve Müslim'de Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadîste şöyle denmiştir: من اطاعنى فقد اطاع

الله و من عصانى فقد عصى الله و من يطع الامير
فقد اطاعنى و من يعص الامير فقد عصانى

Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Bana isyan eden Allah'a isyan etmiş olur. Emir'e itaat eden bana itaat etmiş olur. Emir'e isyan eden bana isyan etmiş olur.

Cemaatin üzerinde ol- التمسك بما عليه الجماعة 50-
duğu şeye sarılmak.

و اعتصموا بحبل الله 163. ayet: Al-i imran suresi
Hepiniz Allah'ın ipine sarılın ve ayrılmayın.

Müslim'de Ebu Hureyre'den gelen bir haber şöyledir:

من خرج من الطاعة و فارق الجماعة ثم مات ميتة جاهلية
Kim itaatten çıkar ve cemaatten ayrılırsa öldüğünde cahiliye adeti üzere ölmüş olur.

İnsanlar arasında ada- الحكم بين الناس بالعدل 51-
letle hükmetmek.

Nisa suresi 58. ayet:

و اذا حكمتم بين الناس ان تحكموا بالعدل

Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Mesud'dan gelen bir haberde şöyle denir: İnsanlar arasında hüküm verdiğinizde adaletle hükmedin. Ancak iki kimse kışkırtılır: 1- Allah'ın kendisine mal verip de bu malı hak yolda harcayan kimse 2- Allah'ın kendisine hikmet verip de onunla hükmeden ve onu öğreten kimsedir.

Maruf- الامر بالمعروف و النهى عن المنكر 52-
la emretmek münkerden nehyetmek. Al-i imran suresi
ولتكن منكم امة يدعون الى الخير و يأمرون
بالمعروف و ينهون عن المنكر و اولئك هم المفلحون 104. ayet:

Sizden hayra çağıran, marufu emreden ve münkerden nehyeden bir topluluk bulunsun. Müslim'de Ebu Sa'd'dan gelen bir hadîs şöyledir: Sizden biriniz bir münker gördüğünde eli ile gücü yetmezse dili ile ve buna da gücü yetmezse kalbi ile onu değiştirsin. Bu imanın en zayıfıdır.

İyilik ve takva hususunda yardımlaşmak. التعاون على البر و التقوى 53-

Maide suresi 2. ayet: **و تعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الاثم والعدوان**

İyilik ve takva üzerine yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın.

54- **الحياء** İmanın 54. şubesi hayadır.

Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Ömer'in babasından naklettiği bir hadîste Peygamberin haya hususunda kardeşine çıkışan bir adamı işittiği ve O'nu bırak. Zira haya imandandır dediği rivayet edilmiştir.

55- **بر الوالدين** Anne-babaya iyilik etmek.

Nisa suresi 36. ayet: **و بالوالدين احسانا** Anne-babaya iyilik yapın.

56- **صلة الارحام** Akraba ile ilişki kurmak.

فهل عسيتم ان توليتم ان تفسدوا فى الارض و تقطعوا ارحامكم اولئك الذين لعنهم الله فاصمهم و اعمى ابصارهم

Geri dönerseniz yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız? Bunlar Allah'ın kendilerini lanetlediği, sağır kaldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.

57- **حسن الخلق** İmanın 57. şubesi ahlak güzelliğidir.

Kalem suresi 4. ayet: **وانك لعلى خلق عظيم** Sen gerçekten büyük bir ahlak üzeresin. Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Amr'ın rivayet ettiği bir hadîste Peygamberin: "Ahlaken en iyiniz sizin en seçkininizdir" dediği rivayet edilmiştir.

58- **الاحسان الى المماليك** Kölelere ihsanda bulunmak.

Nisa suresi 34. ayet:

و اعبدوا الله و لا تشركوا به شيئا و بالوالدين احسانا و بذى القربى و اليتامى و المساكين و الجار ذى القربى الجار الجنب و الصاحب بالجنب و ابن السبيل و ما ملكتم ايماكم

Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara (misakinlere), yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşta, yolcuya ve ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi v.s.) iyi davranın.

59- **حق السادة على المماليك** Efendinin köle üzerindeki hakkıdır. (Kölenin efendisine bağlılığı, efendisi-

nin kendisini göreceği yerde ikameti ve güç yetirdiği şeylerde efendisine itaati gibi hususlar) Buharî ve Müslim'de Abdullah b. Ömer'den rivayet edilen bir hadîste şöyle denir: Köle efendisine karşı samimi olduğunda ve Rabbine karşı ibadetini iyi bir şekilde yaptığında O'nun için iki ecir vardır.

60- **حقوق الاولاد و الاهلين** İmanın 60. şubesi ailenin hukukudur.

(Aileyi idare etmek ve dinleri hususunda ihyaçıları olan şeyi onlara öğretmek gibi). Tahrim suresi 6. ayet:

قوا انفسكم و اهليكم نارا و قودها الناس و الحجارة Yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten kendinizi ve ailenizi koruyun.

61- **مقاربة اهل الدين و مودتهم و افشاء السلام بينهم و المصافحة لهم و نحو ذلك من اسباب تأليد المودة**

Din kardeşlerine yakınlık, onları sevmek, onlar arasında selâmı yaymak, onlarla tokalaşmak ve sevgiyi doğuran buna benzer şeylerdir.

Müslim'de Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadîs şöyledir: Nefsim elinde olana yemin olsun ki iman etmedikçe cennete girmezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yerine getirdiğinizde birbirinizi seveceğiniz birşeyi size göstereyim mi: Aranızda selâmı yayın.

62- **رد السلام** Selâmı iade etmek.

Nisa suresi 86. ayet:

و اذا حتيبتم بتحية فحيوا باحسن منها او ردوها

Size bir selâm verildiğinde ondan daha güzeli ile selâmlayınız veya aynısı ile karşılık verin.

63- **عيادة المريض** Hastayı ziyaret etmek.

Buharî ve Müslim'de Bera b. Azib'den rivayet edilen bir hadîste: Peygamberin 7 şeyi emrettiği ve 7 şeyi de nehyettiği, emrettiği şeylerden birisinin de hastayı ziyaret etmek olduğu rivayet edilmiştir.

64- **الصلاة على من مات من اهل القبلة** Ehl-i kibleden ölen bir kimseye cenaze namazı kılmak.

Buharî ve Müslim'de Ebu Hureyre'den gelen bir hadîse göre müslümanın hakkı 5'dir: Selâmı iade etmek, hastayı ziyaret etmek, aksırana **يرحمك الله** demek cenaze-ye katılmak ve davete icabet etmek.

65- **يرحمك الله** Aksırana **تشميت العاطس** demek

Müslim'de Ebu Musa el-Eş'arî'den Peygamberin sizden biriniz aksırıp da Allah'a hamdettiğinde ona الله یرحمک deyiniz. Eğer aksırıp da Allah'a hamd etmezse ona الله یرحمک demeyiniz dediği rivayet edilmiştir.

66- فی مبادعة الکفار و المفسدین و الغلظة علیهم
Kafir ve müfsidlerden (bozgunculardan) uzaklaşmak ve onlara karşı sert davranmak.

لا يتخذ المؤمنون
Al-i imran suresi 28. ayet:
الكافرين اولياء من دون المؤمنين و من يفعل ذلك
فليس من الله فی شئ الا ان تتقوا منهم تقاة

Müminler müminleri bırakıp kafirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah katında bir değeri yoktur. Ancak onlardan sakınmanız hali müstesnadır.

67- Komşuya ikramda bulunmak.

و بالوالدين احسانا و بذی القربى و الیتامی
و المساکین و الجار ذی القربى و الجار
الجنب و صاحب الجنب

Ana-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, miskinlere, yakın komşuya, uzak komşuya ve yakın arkadaşla iyi davranın.

68- Misafire ikramda bulunmak.

Bir hadîste kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa misafirine ikramda bulunsun dediği rivayet edilmiştir.

69- Günaah işleyenlerin günahını örtmek.

Buharî ve Müslim'de Salim b. Abdullah b. Ömer'in babasından gelen bir rivayette şöyle denir: Müslüman müslümanın kardeşidir. O'na zulmetmez ve onu teslim etmez. Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da O'nun ihtiyacını giderir. Kim dünya sıkıntılarının bir sıkıntıyı bir müminden giderirse Allah da O'nun kıyamet sıkıntılarının birisini giderir. Kim bir müslümanın kötülüğünü örterse Allah da kıyamet günü O'nun kötülüğünü örter.

70- الصبر علی المصائب و عما تنزع النفس الیه
الصبر علی المصائب و عما تنزع النفس الیه
Musibetlere ve nefsin lezzet ve şehveti
özlmesine karşı sabretmek.

71- و استعینوا بالصبر و الصلاة
Bakara suresi 45. ayet:
Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz namaz Allah'tan korkan-

ların dışındakilere zor ve ağır gelir. (Sabırdan maksadın oruç olduğu rivayet edilmiştir.)

71- Zühd ve emeli kısmak.

Muhammed suresi 18. ayet: فهل ينظرون الا الساعة ان تأتيهم بغتة فقد جاء أشراطها
Onlar kıyamet gününün ansızın gelmesini mi bekliyorlar? şüphesiz onun alametleri belirmiştir.

72- Aileyi, kıskanmak.

73- Önemsiz (boş) şeyden yüz çevirmek.

قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون و الذين هم عن اللغو معرضون

Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki namazlarında huğu içindedirler. Onlar ki boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler.

Ebu Seleme'den rivayet edilen bir hadîste Peygamber şöyle demiştir. من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه

Boş ve bir anlamı olmayan şeyleri terketmesi kişinin İslâm'ının güzelliğindendir.

74- İmanın 74. şubesi cömertliktir.

Al-i İmran suresi 133-134. ayetler:

و سارعوا الى مغفرة من ربكم و جنة عرضها
السموات والارض اعدت للمتقين الذين ينفقون
فی السراء و الضراء

Rabbimizin bağışına ve takva sahipleri için hazırlanmış olan genişliği gökleri ve yer kadar olan cennete koşun. O takva sahipleri ki bollukda da darlıkta da infak ederler (harcarlar).

75- Küçüğe merhametli büyüğe de saygılı olmak. Müslim'de Cerir b. Abdullah'tan gelen bir hadîste şöyle denir:

من لا یرحم الناس لا یرحمه الله تعالى

İnsanlara merhamet etmeyene Allah merhamet etmez.

76- İnsanların arasını düzeltmek.

Nisa suresi 114. ayet: لا خیر فی کثیر من نجواهم الا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بین الناس و من يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه اجرا عظيما

Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka veya bir iyilikle emreden ve insanların arasını düzelterek müstesnadır. Kim bunu Allah'ın rızası

sını isteyerek yaparsa ona yakında büyük bir mükafaat vereceğiz.

Bir hadîste Peygamberin harb, insanların arasını düzeltme ve erkeğin karısına, kadının da kocasına söylediği söz dışında yalana cevaz vermediği rivayet edilmiştir.

ان يحب الرجل لآخيه المسلم ما يحب لنفسه
و يكره له ما يكره لنفسه و يدخل فيه إمطة الاذى
عن الطريق

Kişinin kendisi için sevdiğini müslüman kardeşi için de sevmesi, kendisi için kerih gördüğünü müslüman kardeşi için de kerih görmesidir. Bu şubeye yolda eziyet veren birşeyi gidermek dahildir.

Buharî'de Enes'den rivayet edilen bir hadîs şöyledir:
لا يؤمن أحدكم حتى يحب لآخيه ما يحب لنفسه

Kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmekçe sizden biriniz iman etmiş olmaz.

Buraya kadarki açıklamalar "iman esasları" ifadesinin anlamının ekollerin mantık ve iman anlayışlarına bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Dolayısıyla fikhî sahadaki farklı anlayışların itikadî sahada da sözkonusu olabileceği ortaya çıkmakta olup, bu durum da normal karşılanmalıdır.

Son olarak imanın ne olup ne olmadığının özellik ve karakterleri ile bunların tesirlerinin neler olduğu hususunda Kur'an'dan bazı örnekler vermeye çalışalım: Kur'an'a göre Allah'a ve ayetlerine iman sözkonusu olduğu gibi, Allah'ı ve ayetlerini ifade eden söze de iman sözkonusu olabilmektedir. Nitekim Casiye suresi 6. ayet şöyledir:

تلك آيات الله نتلوها عليك بالحق فبأى حديث بعد الله
وآياته يؤمنون (İşte sana gerçek olarak anlattığımız bunlar, Allah'ın varlığının delilleridir. Artık Allah'tan ve O'nun delillerinden sonra hangi söze inanırlar.)

Yani sadece sözün ifade ettiği varlık ve varlıklara veya sözün ifade ettiği anlamlara iman sözkonusu olmayıp aynı zamanda sözün bizatihi kendisine de iman sözkonusu olabilmektedir.

Murselat suresi 45-50 ayetler:

و يل يومئذ للمكذبين . كلوا و تمتعوا قليلا انكم مجرمون .
و يل يومئذ للمكذبين . و اذا قيل لهم اركعوا لا يركعون .
و يل يومئذ للمكذبين . فبأى حديث بعده يؤمنون .

(Yalanlamış olanların vay haline o gün! Ey inkârcılar! Yiyiniz, biraz zevklenin bakalım, doğrusu sizler suçlularsınız. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Onlara "Rü-

kû edin" denildiğinde rükûa varamazlar. Yalanlamış olanların vay haline o gün! Bu Kur'an'dan başka hangi söze inanacaklar.)

Ayetlerde denebilir ki tekzip etmek, ruku etmemekle eşanlamlı veya yakın anlamlıdır. İman etmemek de tekzip etmekle eş veya yakın anlamlı olduğuna göre iman etmemekle ruku etmemenin eş veya yakın anlamlı olduğu söylenebilir. Buradan da bunların zıddı olan iman etmekle ruku etmenin eşanlamlı veya yakın anlamlı olduğu neticesine varılabilir. Bu da bize iman ile amelin bazen aynı bazen de yakın anlamlı olduğu yani iman ile amel arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Rum suresi 56. ayet:

و قال الذين أوتوا العلم و الايمان لقد لبثتم فى كتاب
الله الى يوم البعث فهذا يوم البعث و لكنكم كنتم
لا تعلمون .

(Kendilerine ilim verilenler "And olsun ki, siz Allah'ın kitabında yazılan dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu dirilme günüdür, fakat sizler anlamıyordunuz" derler.) Ayette ilim ile iman eşanlamlı veya yakın anlamlı olabilir. Bilmemekle de iman ile ilim zıt anlamlı olarak veriliyor. Dolayısıyla bilmemekle küfrün veya tekzîbin de eşanlamlı veya yakın anlamlı oldukları söylenebilir. Nitekim Rum suresi 58. ve 59. ayetlerde

و لقد ضربنا للناس فى هذا القرآن من كل مثل و
لئن جنتم باية ليقولن الذين كفروا ان انتم الا مبطلون .
كذلك يطيع الله على قلوب الذين لا يعلمون .

(And olsun, bu Kur'an'da insanlar için her türlü örneği vermişizdir. Bununla beraber, eğer sen onlara bir belge getirmiş olsan, inkâr edenler, "Siz ancak saçma şeyler ortaya atanlırsınız" derler.) küfür ile bilmemek eşanlamlı veya yakın anlamlı olarak geçmektedir. O halde iman ile ilmin de eşanlamlı veya yakın anlamlı oldukları söylenebilir. Bir önceki ayette geçtiği gibi.

Sad suresi 8. ayette

ء انزل عليه الذكر من بيننا بل هم فى شك من ذكرى
بل لما يذوقوا عذاب

("...Hatırlatma aramızda ona mı indirilmeliydi?" dediler. Hayır, bunlar hatırlatmamdan şüphededirler ve azabımı da henüz tadmamışlardır.) kafirlerin zikirden (Kur'an'dan) şüphe içinde olmaları onların inanmadıklarını gösteriyor. O halde iman ile şek birbirine zıt olduğu gibi iman ile ilim arasında da bir ilgi ve irtibat vardır.

Hakka suresi 48-50 ayetler:

و انه لتذكرة للمتقين . و انا لنعلم ان منكم مكذبين .
و انه لحسرة على الكافرين .

(Doğrusu, Kur'an Allah'a saygılı olanlara bir hatırlatmadır. İçinizde onu yalanlayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. Doğrusu, Kur'an inkârcılar için bir iç özlemdir.)

50. ayette Kur'an'ın kafirler için üzüntü 48. ayette de muttakiler için öğüt ve hatırlatma olduğundan bahsedilmektedir. Ayetlerde ittika, küfrün zıt anlamı olarak verilmektedir. İman da küfrün zıttı olduğuna göre buradan iman ile ittika'nın eşanlamı veya yakın anlamı terimler oldukları söylenebilir.

Keza İnsan suresi 3. ayette

انا هديناه السبيل اما شاكرا و اما كفورا

(Biz insana doğru yolu gösterdik; buna ister şükreder, ister nankörlük eder.) küfür ile şükür birbirinin karşıtı olarak verilmiştir. İman da küfrün karşıtı olduğuna göre buradan iman ile şükürün eş veya yakın anlamı terimler oldukları söylenebilir.

Hakka suresi 40-42. ayetler:

انه لقول رسول كريم . و ما هو بقول شاعر قليل
ما تؤمنون . و لا بقول كاهن قليل ما تذكرون .

(Kur'an şerefli bir elçinin getirdiği sözdür. O, şair sözü değildir; ne az inanıyorsunuz! Kâhin sözü de değildir; ne az düşünüp anlıyorsunuz!) 41. ayette Kur'an'ın bir şair sözü olmadığı ve muhataplarının ne kadar az inanmalarından bahsedilirken 42. ayette de Kur'an'ın bir kâhin sözü olmadığı ve muhatapların ne kadar az tezekkür etmesinden bahsedilmektedir. Az inanma veya inanmamakla az tezekkür veya tezekkür etmemek birbirinin zıttı olduğuna göre buradan inanmakla tezekkür etmenin eşanlamı veya yakın anlamı oldukları sonucuna gidebilir.

Abese suresi 4. ayette الذكر فتنفعه الذكرى (Ya-hut öğüt alacak da bu öğüt kendisine yarayacak.) tezekkürün fayda vermesi yani fiille olan bağlantısı sözkonusudur. Tezekkür de imanla eş veya yakın anlamı olduğuna göre buradan imanın da fayda vermesinden yani fiille olan bağlantısından söz etmek mümkün görünmektedir.

Şimdi de imanın zıttı olan küfürle ilgili olarak Kur'an'dan bazı örnekler vermeye çalışalım. Zira birşey hakkında hem doğrudan kendisi hakkında hem de zıttı veya ne olmadığı hakkında bilgi elde etmekle tam bir bilgi elde edilmiş olur. Yani küfrün ne olduğunu ve kafir olan-

ların söz, fikir, düşünce ve amellerinin ne olduğunu anlamakla imanı tam bir şekilde anlamış oluruz.

Casiye suresi 9. ayette

و اذا علم من اياتنا شيئا اتخذها هزوا اولئك لهم عذاب مهين

(İlkelerimizden bir şey öğrendiğinde onu alaya alır. İşte bunlara alçaltıcı bir azab vardır.) Allah'ın ayetleriyle alay etmek, küfrün bir özelliği olarak verilmektedir.

Keza Muttaffifin suresi 29-30. ayetlerde

ان الذين اجمعوا كانوا من الذين امنوا يضحكون
و اذا مروا بهم يتغامزون .

(Suçlular, şüphesiz inanmış olanlara gülerlerdi. Yanlarından geçtikleri zaman da göz kırparlardı.) müminlere gülmenin, kaş ve göz hareketleriyle alay etmenin mücrimlerin yani kafir olanların bir özelliği olduğu bildirilmektedir. Gülmek ve alay etmek küfrün bir özelliği ise bu hareketlerin imana zıt olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mülk suresi 25. ayette الوعد متى هذا

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صادقين (İnkârcılar, "Doğru sözlü iseniz, bu söz ne zamandır?" derler.) inanmayanların vadedileni uzak gördüklerinden bahsedilmektedir. Buradan inananların vadedileni uzak görmedikleri hatta yakın gördükleri neticesine gidilebilir. Nitekim Bakara suresi 4. ayette

و الذين يؤمنون بما انزل اليك و ما انزل من قبلك
و بالآخرة هم يوقنون

(Onlar sana indirilene ve senden önce indirilenlere de inanırlar. Ve bunlar gelecek hayatı kesinkes bilirler.) bu anlamı görmek mümkündür.

Sebe suresi 3. ayette

و قال الذين كفروا لا تأتينا الساعة قل بلى و ربى
لأأتينكم عالم الغيب لا يعذب عنه مثقال ذرة فى
السموات و لا فى الارض و لا اصغر من ذلك و
لا اكبر الا فى كتاب مبين .

(İnkâr edenler "Kıyamet bize gelmeyecektir." dediler. De ki: "Hayır, öyle değil; görünmeyeni bilen Rabbime and olsun, o saat size muhakkak gelecektir. Göklerde ve yerde zerre kadar olanlar bile O'nun ilminin dışında değildir. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü de şüphesiz apaçık bir kitaptadır")kıyametin gelmeyeceği şeklinde

düşüncenin küfrün bir özelliği olduğu bildirilmektedir. Yine şura suresi 18. ayette

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا
مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ إِلَّا أَنْ الَّذِينَ
يَمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ.

(Ona inananlar, acele olmasını isterler; inananlar ise korku ile titrerler ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bilin ki, kıyamet hakkında tartışmalar derin bir sapıklık içindedirler.) inananların kıyameti acele istediklerinden, buna karşın inananların ondan korktuklarından ve onun gerçek olduğunu bildiklerinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla inananların böyle kıyameti acele istemeleri söz konusu olmadığı gibi onların kıyametle ilgili tutum ve davranışları söz konusu edilmekte ve ilim ile iman arasındaki yakın ilişki ortaya koyulmaktadır.

Mearic suresi 6. ayette انهم يرونه بعيدا (Doğrusu, inkârcılar azabı uzak görüyorlar.) kafirlerin azabı uzak gördükleri ve devamındaki ayette de و نراه قريبا (Ama Biz onu yakın görmekteyiz.) Allah'ın azabı yakın gördüğü bildirilmektedir. Bu, inananların da azabı yakın gördükleri anlamına gelir. Nitekim Bakara suresi 4. ayette bu anlamı görmek mümkündür.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِهَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

(Onlar sana indirilene ve senden önce indirilenlere de inanırlar. Ve bunlar gelecek hayatı kesinkes bilirler.) Sa'd suresi 2. ayette بل الذين كفروا في عزة و شقاق (Anımsatan Kur'an'a and olsun, inkâr edenler bir ululuk ve ayrılık içindedirler.) kafirlerin izzet (şiddet, büyüklük) ve şikak (düşmanlık, ayrılık) içinde olduklarından bahsediliyor. O halde inananlar böyle bir durum içinde değildirler.

Sebe suresi 21. ayette

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لَنَعْلَمَ مَنْ يَأْمُرُ
بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ فِي شَكٍّ وَ رَبِّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيزٌ.

(Oysa onun, onlar üzerinde bir nüfuzu yoktu; ama Biz ahirete inanan kimselerle, ondan şüphede olanları işte böyle ortaya koyarız. Rabbin her şeyi gözlemlemektedir.) ahirete imanla şüphede olmanın birbirine zıt anlamlı oldukları bildirilmektedir. O halde iman ile ilmin eş anlamlı veya yakın anlamlı terimler oldukları söylenebilir.

Hakka suresi 33. ayette انه كان لا يؤمن بالله العظيم ("Çünkü o, yüce Allah'a inanmazdı.") Allah'a inananlardan 34. ayette de و لا يحض على طعام المسكين ("Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmezdi.") o kimsenin miskini doyurmaya teşvik etmemesinden bahsedilmekte dolayısıyla inanmamakla böyle bir fiil arasında bir ilgi ve irtibat kurulmaktadır. Buradan inanmakla yukarıda bahsedilen fiilin zıttı olan fiil arasında bir ilginin olduğu yani imanla fiil arasında bir ilgi ve irtibatın olduğu gibi bir neticeye gitmek mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Atay, H., Kur'an'da İman Esasları, Ankara, 1998.
Güngör, M., Kur'an Penceresinden Bakış, İstanbul, 1997.
İbn Manzur, Lisanü'l-Arab, c.1-15, Beyrut, 1990.
İbn Teymiyye, Mecmuu' Fetava Ahmed İbn Teymiyye, c. 1-37, Tarihsiz.
İcî, el-Mevakıf fi İlmi'l-Kelâm, Beyrut, Tarihsiz.
Kazvîni, Muhtasarı şuabi'l-İman, Beyrut, 1983.
Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Anlamları.
Maturîdî, Kitabu't-Tevhîd, tahkîk: F.Huleyf, İstanbul, 1979.
Nesefî, Tabsiretu'l-Edille, c.1-2, tahkîk: Claude Salamé, Dimeşk, 1990.
Taftazanî, şerhu'l-Makasid, c.1-5, Beyrut 1989.

WEB SAYFAMIZ AÇILIYOR...

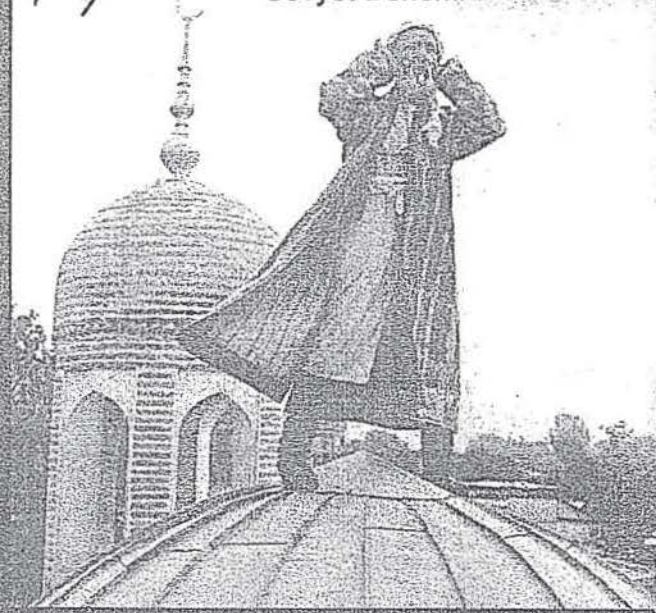
www.islamiarastirmalar.com

ÇOK YAKINDA HİZMETİNİZDE!

İLAHİYAT
VAKFI
YAYINLARI

Türkistan'da İslam ve Müslümanlar Sovyet Dönemi

Dr. Seyfettin Erşahin

Müslüman Türk dünyasının önemli bir bölümünü teşkil eden Türkistan, XX. yüzyılda, sosyal, siyasî, ekonomik ve kültürel yapısına ve geleneğine tamamen ters bir ideolojiye dayanan Sovyet rejiminin hakimiyetine girmiştir. Bu rejim, çeşitli ırk ve kültürlere mensup vatandaşlarını ortak siyasî, sosyal ve kültürel değerler içinde eritmeye ve maddeci bir Sovyet insanı oluşturmaya çalışmıştır.

Bu çerçevede, Sovyet devleti, İslam ve müslümanlara mücadele etmek için özel programlar ve politikalar geliştirmiş, dinî hayatı kısıtlayıcı yeni düzenlemeler yapmıştır. Buna karşılık, Türkistanlılar, yaklaşık yetmiş yıl süren dinsizleştirme, köksüzleştirme ve yabancılaştırma politikalarına aktif ve pasif direniş göstermişlerdir. Bu direnişin genelde insanlık, özelde müslüman Türk dünyası için önemli bir tecrübe olduğunu düşünüyoruz.

Bu kitap, 70 yıllık Sovyet iktidarı döneminde Türkistan'da uygulanan din siyasetini ve halkın buna karşı geliştirdiği tutumu gözler önüne sermektedir.

(Önsöz'den)